

sejrherre i Vest- og Nordeuropa. For Gunnar Larsen gjaldt det derfor om at sikre landets forsyninger og beskytte produktionslivet mod tysk udplyndring samt bevare så meget af beskæftigelsen, som det var muligt – og frem til i hvert fald foråret 1943 fulgte han også Erik Scavenius og dennes politik. Dagbogen stiller på næsten alle måder den danske samarbejdspolitik i centrum, eller som det hedder i dagbogens indledning: „Den aktivistiske samarbejdspolitik“. Gunnar Larsen omtaler kun i beskedent omfang modstandsfolk eller modstandsbevægelse i dagbogen bortset fra den sidste måned før, regeringen trådte tilbage den 29. august 1943.

Palle Roslyng-Jensen

| AXEL JOHNSEN: *Grænsen, folket og staten. Grænseforeningens historie 1920-2020*, Gyldendal og Grænseforeningen 2019, 443 s., 299,95 kr.

Engang var Grænseforeningen en af landets største interesseorganisationer. Den var indledningsvis finansieret af medlemsbidrag, salg af det kendte Dybbølmærke hvert år den 18. april og lotterier. Dertil kom mæcener som f.eks. skibsræder A.P. Møller. Men afgørende har den stigende statslige finansiering været. Det har betydet, at Grænseforeningen har måttet navigere efter de signaler, der er udgået fra Christiansborg, men også at foreningen har kunnet sætte skibe i søen og derefter overlade driftsudgifterne til staten, der stadig i dag poster et betydeligt millionbeløb i Sydslesvig. Siden 2010 gives statstilskuddet til Sydslesvig dog direkte og ikke længere med Grænseforeningen som formidler.

Grænseforeningen blev stiftet den 2. november 1920 i København som en paraplyorganisation for 29 sønderjyske foreninger. Den var til at begynde med konkurrent til den få dage ældre Sønderjyske Foreningers Fællesråd. De to organisationer fusionerede den 3. februar 1921. Grænseforeningens vedtægters § 2 lød temmelig neutral: „Foreningens hovedformål er ved alle lovlige midler, såvel åndeligt som materielt at støtte og udvikle danskheden syd for grænsen“ Men paragraffen dækker over, at foreningen i næsten hele sin levetid har måttet leve med indre modsætninger, hvad angår formål og strategi. Især har det været diskuteret, om grænsen ligger fast, eller om den skal flyttes sydpå og i givet fald hvor langt. I de første årtier var foreningen domineret af udløberne af de bevægelser, der ønskede en grænse syd for Flensborg henholdsvis så langt sydpå som ved Dannevirke. Efter 1945 skiftede strategien til at fastholde den store og spontane tilslutning til det danske mindretal i en alliance med den danske stat. Grænserevisionismen levede dog fortsat som understrøm i foreningen langt op i

etterkrigstiden. Globaliseringen – eller snarere den europæiske integration – efter 1990 gjorde det åbne grænseland til idealet. I dag er mottoet: „For en åben danskhed“. Allerhelst skal det se ud, som om der slet ingen grænse er. Så meget desto mere markant er det, at grænsen netop i hundredåret for Slesvigs deling midlertidigt blev genopvakt som en kraftig barriere for den frie bevægelighed.

Jubilæumsskriftet er en veletableret genre, og man kan ikke sige, at Axel Johnsen bryder med konventionerne. Det er en redelig, kildebaseret og temmelig lang gennemgang, hvis høflige indpakning ikke kan oprøre opdragsgiveren. Noget sprudlende manifest er bogen ikke, men netop i den nøgterne saglighed ligger også det kritiske potentiale. Tallene taler for sig selv. Medlemstallet styrtdykker, den folkelige forankring svinder, og det betyder, at Grænseforeningen har udviklet sig til en politisk organisation finansieret delvist af statslige midler, delvist af øremærkede, private fondsmidler.

Jes Fabricius Møller

| HAAKON A. IKONOMOU & KAREN GRAM-SKJOLDAGER (RED.): *The League of Nations – Perspectives from the Present*, Aarhus University Press, Aarhus 2019, 283 s., 299,95 kr.

Ikonou og Gram-Skjoldagers bok utkommer i en usikker tid for internasjonale organisasjoner og multinasjonalt samarbeid. Det vi tenker på som standardene for regulering av internasjonale relasjoner, og grunnlaget for rasjonell og konfliktbegrensende utenrikspolitikk, er under press fra mange kanter. *The League of Nations – Perspectives from the Present* tar utgangspunkt i starten på den historien: den første etablering og utvikling av et internasjonalt samfunn med Folkeforbundets opprettelse i 1919.

I boken søker redaktørene og deres store forfattergruppe å vise og forklare hvordan drømmen om internasjonalt samarbeid ble forsøkt realisert gjennom organisasjonsbygging og jakt på løsninger, hvem menneskene bak disse aktivitetene var, og hvordan de selv oppfattet sin rolle og situasjon. Det gjør de i all hovedsak på en vellykket måte. Forfatterne viser frem oftere enn de forklarer. Dermed overlater de mer til lesernes egen innsats. Men det gir også en levende og nær fremstilling, som igjen gir en god, i tillegg til opplysende, leseopplevelse. Ved også å vektlegge temaer som kunnskapens og ekspertenes rolle, kampen om informasjon og hvordan Folkeforbundet har vært fremstilt i kunst og litteratur, er boken perspektivrik nok til å være et godt bidrag til å farvelegge det tradisjonelt mer sort-hvite eller grå bildet av Folkeforbundet.